

Rondblik

Bekeren tot de kinderen...*

J. Veenstra

<i>Uit 'de wet van Mozes'</i>	<i>De laatste woorden van het Oude Testament</i>
<p>Luister Israël, de HEER, onze God, de HEER is de enige! Heb daarom de HEER lief met hart en ziel en met inzet van al uw krachten. Houd de geboden die ik u vandaag opleg steeds in gedachten. Prent ze uw kinderen in en spreek er steeds over, thuis en onderweg, als u naar bed gaat en als u opstaat. Draag ze als een teken om uw arm en als een band op uw voorhoofd. Schrijf ze op de deurposten van uw huis en op de poorten van de stad.</p> <p><i>Deuteronomium 6:4-9</i></p>	<p>Houd je aan het onderricht van Mozes, mijn dienaar, aan wie ik op de Horeb regels en wetten heb gegeven die gelden voor heel Israël.</p> <p>Voordat de dag van de HEER aanbreekt, die groot is en ontzagwekkend, stuur ik jullie de profeet Elia, en hij zal ervoor zorgen dat ouders zich verzoenen met hun kinderen en kinderen zich verzoenen met hun ouders. Anders zou ik het land volledig moeten vernietigen.</p> <p><i>Maleachi 3:22-24</i></p>

Hij zal het hart van de ouders bekeren tot de kinderen...

Een wel heel subtiele uitbeelding van het werk van Johannes de Doper. Op de voorgrond staat een bedoeïenenkind verbaasd te luisteren naar de woest uitzijnde profeet. Naast het kind volwassenen die klein worden onder deze prediking. Op de achtergrond het 'addergebloed' met het hoofd trots omhoog.

(Illustratie van J.H. Isings in *De Bijbelse Geschiedenissen*)

Als je de laatste verzen van het Oude Testament leest, denk je: wat was er toch mis tussen ouders en kinderen in die tijd. Het lijkt erop dat Maleachi gezaghebbende leiders als Mozes en Elia te hulp roept om een ernstige crisis in de gezinnen te bezweren. De ondergang dreigt als ouders en kinderen zich niet met elkaar verzoenen. Vierhonderd jaar later staat de engel Gabriël bij de oude Zacharias in de tempel om de geboorte van Johannes de Doper aan te kondigen. Dit kind zal de vervulling zijn van wat Maleachi bedoelde, zegt hij. Johannes zal optreden in de geest en de kracht van Elia om ouders met hun kinderen te verzoenen.

Raadselachtige woorden op de grens van het Oude en Nieuwe Testament. En een wonderlijke profeet, gehuld in een ruwe mantel van kameelhaar en levend van sprinkhanen en wilde honing. Een soort gezinstherapeut, die uiteindelijk de dood vond toen hij zich al te zeer bemoeide met het gezinsleven van de wrede Herodes? En - had hij alleen een boodschap voor toen, of ook voor vandaag?

Verband met generatieconflicten?

Voor kerst, in de adventstijd, heb ik vaak over dit bijbelgedeelte horen preken. Toch heb ik de betekenis ervan nooit goed begrepen.

Ik heb het zo horen uitleggen: 'Er staat in de tekst niet *ouders*, maar *vaderen*. De profeet bedoelt dat de mensen van zijn dagen weer eensgezind moeten worden door het geloof van hun vrome voorvaderen te omhelzen.' Een ander vond dit niet een logische verklaring. Hoe kunnen allang gestorven voorvaders zich nu met hun nakomelingen verzoenen? 'Het gaat toch echt om wat er staat,' zei deze dominee, 'de profeet heeft het over conflicten in het gezin.'

Bij dit laatste werd dan meestal gewezen op de genezende kracht van het evangelie bij generatieconflicten. Was dit de klacht van Maleachi? Zou het de taak van Johannes de Doper zijn om te bemiddelen tussen traditionele joodse ouders en jongeren die met hun tijd meegingen? Het kan er wel mee te maken hebben, want generatieconflicten zijn van alle tijden. Maar het is niet het punt waar het om draait. Het is ook verwarrend dat de NBV hier het woord 'verzoenen' gebruikt. Andere bijbelvertalingen geven dit weer in de sfeer van 'toekeren'. *Hij zal het hart van de ouders weer toekeren naar de kinderen...* Er is geen enkele reden om aan te nemen dat ouders en kinderen in de dagen van Maleachi meer ruzies hadden dan in andere perioden. En het wordt helemaal vreemd dat zij vierhonderd jaar moeten wachten tot er een profeet komt om de verzoening op gang te brengen. Het evangelie kan inderdaad verzoening bewerken ook in gezinnen en tussen generaties. Maar het woord van God verzoent niet alleen, het kan ook verwijdering scheppen. Het volgen van Jezus kan met zich meebrengen dat juist je naaste familieleden je vijanden worden (Luc. 12:51-53 en 14:26).

Ik en mijn bezit

We kunnen de bedoelde tekst waarschijnlijk het beste begrijpen als we hem maar gewoon in zijn verband laten staan. Het is veilig de Bijbel de ruimte te geven zichzelf uit te leggen. Maleachi roept op naar de wet van Mozes te luisteren. Er zijn veel aanwijzingen dat hij daarbij vooral gedacht moet hebben aan het boek Deuteronomium. Daarin lezen we (6:4-9) de klemmende oproep jezelf met hart en ziel aan God te geven en je kinderen daarin mee te nemen. En juist aan deze twee dingen ontbrak het in Maleachi's dagen.

Het economische leven had prioriteit boven alles. De inkomsten vielen tegen door sprinkhanenplagen, in de wijngaarden verdroogden de druiventrossen. Het gevolg was een schrijnend egoïsme. Arbeiders werden uitgebuit. Voor weduwen en wezen werd niet gezorgd. God moest tevreden zijn met afgedankte of gestolen offerdieren. Alles draaide om 'ik en mijn bezit'. Het leven stond in het teken van ieder voor zich en het recht van de sterkste.

Tegelijk was volledig buiten beeld geraakt dat je kinderen krijgt voor het koninkrijk van God. De gelovige jeugdvriendin met wie de Judeeërs een gezin gesticht hadden, stuurden ze weg. Daarvoor in de plaats namen ze jonge heidense vrouwen. Relaties alleen uit eigenbelang en voor eigen genoegen. 'Hoe kun je dat nou doen!' zegt de profeet. 'Iedereen wil toch een nageslacht dat door God gewild is? Speel toch niet zo met je leven...'

Kinderen op de derde plaats

Als je hieraan denkt, worden de woorden van Maleachi opeens heel actueel. Zet de tv maar aan of blader de geïllustreerde pers eens door. Het leven staat bol van wisselende relaties, genot en geld. Zozeer zelfs dat kinderen letterlijk het kind van de rekening zijn.

Er is al enige tijd een onthullend boek in omloop dat fundamentele kritiek geeft op de omgang met kinderen in onze cultuur. De auteur zegt dat onze cultuur wel kindvriendelijk oogt, maar het ten diepste niet is. Want *wat werkelijk goed is voor kinderen*, heeft geen prioriteit. In onze cultuur staan de belangen van de economie voorop, dan volgen de belangen van de volwassenen en als laatste volgt het belang van het kind. Dat zijn harde conclusies, maar wel onderbouwd.

De vele voorbeelden genoemd in dit boek, zijn met weinig moeite aan te vullen. Voor kinderen wordt in onze samenleving van alles geregeld: crèches, voorschoolse, tussenschoolse en naschoolse opvang, opvoedkundige bureaus, huiswerkinstituten enz. Er mag veel geld naar de kinderopvang, maar het kind wordt niet gevraagd of het misschien ook liever naar huis gaat om drie uur. We hebben de kleinschalige scholen waar iedereen iedereen kende, vervangen door megacomplexen met soms duizenden leerlingen. Niet omdat het kind daar beter af zou zijn; economische motieven gaven de doorslag. Nu de massaliteit en anonimiteit daar een gunstig klimaat scheppen voor diefstal, geweld en drugsgebruik, klagen we steen en been over het gedrag van de jeugd. Maar laten we elkaar eens recht in de ogen kijken: wie schiep deze situatie eigenlijk?

Kinderen raken in onze samenleving gedesorïenteerd door de vele echtscheidingen en nieuwe relaties van hun ouders. Als ouders beslissingen nemen in de relationele sfeer, hebben als regel de eigen behoeften voorrang boven het welzijn van hun kind. We zien hetzelfde bij beslissingen over werk en inkomen. Ouders stellen hun recht op zelfontplooiing voorop en wegen daarna de gevolgen voor het kind. De overheid doet hetzelfde. Gedreven door maatschappelijke ontwikkelingen en economische motieven stimuleert zij de arbeidsdeelname van jonge moeders. Maar diezelfde overheid is te zuinig om daar een verantwoord ouderschapsverlof tegenover te stellen. Weer het economisch motief, het kost geld.

Veilige hechting: een bron van leven

Nog een voorbeeld. In de ontwikkelingspsychologie doet men de laatste jaren veel onderzoek op het gebied van aandachts- en contactstoornissen bij kinderen, omdat de hulpvraag op dit gebied een verontrustende groei doormaakt. De bevindingen van deze onderzoeken roepen op tot bezinning.

Ontwikkelingspsychologen vragen onze aandacht voor de risico's die kinderen lopen als zij veel te vroeg veel te lang van de moeder gescheiden worden. Recent onderzoek toont aan dat dit gevolgen heeft voor het hechtingsproces. Dit hechtingsproces toont zelfs al een begin van ontwikkeling in de prenatale fase. Na de geboorte blijken de eerste twee levensjaren, en zeker het eerste levensjaar, cruciaal te zijn voor het ontwikkelen van een veilige hechting. Er is vast komen te staan dat er in die tijd een onomkeerbaar proces plaatsvindt in de hersenen. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat hechting zich nestelt in de rechter hersenhelft, in het gebied dat het aangaan van intieme en sociale relaties reguleert. Kinderen die in hun prille fase opgroeien met te weinig emotionele veiligheid, ontwikkelen hier andere hersenen dan kinderen die deze geborgenheid wel ervaren. Er blijkt een aantoonbaar verschil te ontstaan in de communicatie tussen de zenuwcellen in dit gebied. Hechtingspatronen die zich in de vroege kindertijd ontwikkelen, handhaven zich de hele volwassen leeftijd tot in de ouderdom. Zij stempelen levenslang iemands persoonskenmerken en gedrag in relaties. Bovendien worden zij meestal weer overgedragen op volgende generaties.

Tot voor kort had de 'verbredingshypothese' veel aanhang. Daarin werd gesteld dat het voor de baby niet veel uitmaakte of de moeder de primaire zorgverlener was of iemand anders.

Ook van die gedachte komt men steeds meer terug. Het blijkt beslist wel van belang te zijn wie de primaire hechtingsfiguur is. De gevolgen van onveilige hechting zijn fors. Vrijwel altijd blijkt verband te bestaan met latere contact- en relatiestoornissen, aandachts- en leerstoornissen, angst- en stemmingsstoornissen. In een recent groot onderzoek bleken alle personen met dit type stoornissen een onveilige gehechtheidsstijl te vertonen. De klacht is niet dat ouders in onze samenleving niet van hun kinderen houden. Ouderliefde is van alle tijden en alle culturen. Maar in de competitie van belangen gaan het goud en zilver naar economisch welzijn en persoonlijke ontplooiing, het brons is voor de wezenlijke behoeften van het kind. Wat onze westerse cultuur valt te verwijten, is niet mis. Het lijkt wel of we nog in Maleachi's dagen leven en wachten op een profeet die ons hart echt toekent naar onze kinderen.

<i>Drie vertalingen van de taak van Johannes de Doper (Luc. 1:17)</i>		
Nieuwe Bijbelvertaling	NBG-vertaling 1951	Statenvertaling
Als bode zal hij voor God uit gaan met de geest en de kracht van Elia om ouders met hun kinderen te <i>verzoenen</i> en om zondaars tot rechtvaardigheid te brengen, en zo zal hij het volk gereedmaken voor de Heer.	En hij zal voor zijn aangezicht uitgaan in de geest en de kracht van Elia, om de harten der vaders te <i>keren</i> tot de kinderen en de ongehoorzamen tot de gezindheid der rechtvaardigen, ten einde voor de Here een weltoegerust volk te bereiden.	En hij zal voor Hem heengaan in den geest en de kracht van Elias, om te <i>bekeeren</i> de harten der vaders tot de kinderen, en de ongehoorzamen tot de voorzichtigheid der rechtvaardigen, om den Heere te bereiden een toegerust volk.

Ons eigen koninkrijkje en het rijk van God

Nu blijft klagen over onze cultuur natuurlijk heerlijk algemeen. De vraag is hoe wij als christenouders in deze cultuur willen staan. Stel het maar heel persoonlijk: welke plaats geef ik aan mijn kind? Als mijn hart in beslag genomen wordt door bezit, genot en zelfontplooiing, ben ik drukker met mijn eigen koninkrijkje dan met het rijk van God.

Om deze bezinning af te sluiten, gaan we nog één keer luisteren naar de boodschap van Johannes de Doper. Je ziet Johannes de Doper verrassend aansluiten bij de vermaningen van Maleachi. Ook zijn bestraffingen en aansporingen liggen vooral op het economische vlak. Hij ontmaskert de geldzuchtige schriftgeleerden. Hij spoort de mensen aan hun kleren en eten te delen met de armen in hun omgeving. Tollenaars vermaant hij eerlijk te zijn met hun belastingheffing. Van soldaten vraagt hij op te houden met afpersing en omkoping en genoeg te nemen met hun soldij. Van bemoeienis met het huwelijk en gezinsleven van de Israëlieten weten we niet veel. Maar als hij daarover met Herodes de confrontatie aandurfde, dan zeker ook met zijn volksgenoten.

Uiteindelijk is het de Here Jezus zelf die het werk voltooit waarvoor Johannes de weg gebaad heeft. Even verrassend als Johannes aansluit bij Maleachi, sluit Jezus Zich aan bij Johannes. Je bent niet geschikt voor het koninkrijk van God, zegt Hij, als je hangt aan dingen

die door mot en roest vergaan. En geen profeet was er ooit zo duidelijk over wat het betekent om kind te zijn in Gods rijk.

Het is veelzeggend hoe de kinderzegening is beschreven in Matteüs 19. U moet dat hoofdstuk eens lezen in zijn geheel. Het bescheiden plekje van de kinderen zit daar ingeklemd tussen twee ‘grote kwesties’ die ons verdacht bekend voorkomen. Terwijl de kleintjes staan te wachten, zijn de volwassenen met Jezus in debat over de ruimte in hun seksuele relaties. En de kinderen zijn nog niet weg, of daar heb je de rijke jongeman die uiteindelijk toch maar kiest voor zijn economische status. Terwijl de discipelen nog namopperen over zo weinig persoonlijke vrijheid en zo’n negatieve kijk op materieel bezit, gaan de kinderen met de zegen naar huis.

De Here Jezus haalt de kinderen uit hun achterstandspositie naar voren. Als Hij de medailles had te verdelen, weet ik wel hoe dat zou gaan! Hij neemt de tijd voor kinderen, roept hen bij Zich, zegent hen en neemt hen in zijn armen. Was Hij ooit zo intiem met een volwassene? Het is, beste ouders, toch om jaloers op te worden? Ik kan zo ingekapseld zitten in wat ik ben en wat ik heb. Het is maar de vraag of mijn functioneren in Gods koninkrijk er na mijn kindertijd wel op vooruitgegaan is. Houdt God nog evenveel van mij als in de tijd toen ik nog geknield mijn avondgebedje zong? Misschien moet ik daar wel eerst een antwoord op vinden, voordat ik de diepte van de Statenvertaling begrijp: God wil mijn hart *bekeren* tot de kinderen...

We gaan deze bezinning nu afronden. Wat laat de Bijbel toch een prachtige eenheid zien in de boodschap die hij voor mij heeft. Het ligt zo dicht bij elkaar: mijn eigen toewijding aan God en mijn kinderen daarin meenemen. Het was de klemmende oproep van Mozes in Deuteronomium. Maleachi nam het over en gaf het door aan Johannes.

En dan is daar de Grote Meester. Hij, die de kinderen zegent en mijn hart richt op de eeuwige dingen, wijst mij de weg in de belangenstrijd in onze samenleving.

Binnen het gezin samen toegewijd aan Gods koninkrijk.

Als dat zo mag zijn - wat krijgt deze profetie dan een geweldige vervulling!

Bijbelgedeelten waarnaar is verwezen:

Deuteronomium 6:1-9; 11:18-21.

Maleachi 2:10-16; 3:5-12.

Maleachi 3:22-24 (in de NBV) of 4:4-6 (Statenvertaling en NBG 1951) met daarbij Lucas 1:13-17.

Matteüs 19 (parallel: Mar. 10:13-16, Luc. 18:15-17). Let op het gemopper in vers 10 en vers 25.

Matteüs 18:1-11 (parallel: Mar. 9: 33-37 en 42-49; Luc. 9:46-48 en 17:1-2).

Noot:

Maleachi sluit zijn profetie af met: ...*gedenk de wet van Mozes!* De manier waarop Maleachi dit zegt, is bijna een citaat (vergelijk Deut. 4:1; 5:1; 6:1 e.a.a.). Het doet vermoeden dat Maleachi bij ‘de wet’ speciaal heeft gedacht aan het boek Deuteronomium, waarin de opvoeding en het economische leven zo nadrukkelijk aandacht krijgen (o.a. Deut. 6:1-12; 15 en 24). Een vergelijkbaar voorbeeld: ook in 2 Kronieken 34:14v waar sprake is van het terugvinden van ‘de wet’, lijkt het om het boek Deuteronomium te gaan. De reactie van profetes Chulda in vers 24 verwijst nl. duidelijk naar Deuteronomium 28.

Er is natuurlijk over de betekenis van de profetieën van Maleachi veel meer te zeggen. Ik behandel in dit artikel alleen het slotvers in de context van het geheel van het boek. En uiteraard ook in het perspectief van de vervulling in het Nieuwe Testament.

Aangehaalde literatuur:

- Els Lodewijks-Frencken, *Op opvoeding aangewezen. Een kritiek op de wijze van omgaan met kinderen in onze cultuur*, Soest, 2003, 7^e druk.
- Rien Verdult, *Hechting: risico of bescherming?* (De auteur is ontwikkelingspsycholoog en psychodynamisch psychotherapeut / website: www.stroeckenverdult.be).

- M. Nicolai, 'Hechting en psychopathologie: een literatuuroverzicht', in: *Tijdschrift voor psychiatrie*, jrg. 43, 2001/5.

* Openingswoord ouderavond 22 augustus 2007.